

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 04203

DER KOYEH FUN YIDISH

Nachman Mayzel

•

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

נחמן מייזליץ

דער כח פון יידיש

1939

ארויסגעגעבן פון ניו-יארקער שטאַט־קאָמיטעט פון
אַלגעמיינע יידישן קולטור־פארבאנד

א י נ ה א ל ט :

- 3..... דער כח פון יידיש
- 10..... די יידישע יוגנט אין אמעריקע
- 19..... דער שרייבער און דער לייענער
- 28..... דער וועג צום „איקוף“

דער כח פון יידיש

פארזאן אין לעבן אַלטע, אָפּגעלעבטע פּאַרשטעלונגען און באַ-
גריפּן, וואָס מען האָט שוין פון לאַנג באַראַרפט אָפּשאַפּן, ענדערן,
ווייל זיי פּאַסן זיך נישט צו צו דער פּאַקטישער און רעאַלער לאַגע.
אַזאַ מין פּאַזשע און לאַנג-אַפּגעלעבטע פּאַרשטעלונג און באַ-
גריף הערשט ביים ברייטן עולם וועגן דער יידישער שפּראַך, וועגן
אונזער מאַמע-דישן.

מען איז געוואוינט פון אַמאָליקע יאָרן צו רידן מיט רחמנות,
מיט מיטלייד וועגן יידיש: אַן אַרעמע שפּראַך, נעבעך; אָפּגעריסן
און אָפּגעשקיסן, נעבעך; האָט אַ טאָג נישט מיט וואָס איבערצו-
קומען. און עס געשעט בנוגע צו יידיש אָפּט, ווי מיט יענעם רייכן
מאַן, וואָס קען קיין אַרעמאַן אין די אויגן נישט זען, דאָס האַרץ
טוט אים וויי, — הייסט ער נישט אַרויפּלאָזן אים אויף דער
שוועל...

מ'שטיינט געוואָנט, אַן אַרעמע שפּראַך, אַן אַ גראַמאַטיק, אַן
אַ ליטעראַטור, אַן וויסנשאַפּטלעכע ווערק, אַן איבערזעצונגען פון
פרעמדע שפּראַכן! — דאָס קענט איר נאָך אַ י צ ט הערן פון
גאָר אינטעליגענטע מענטשן און פון דער יוגנט, וואָס איז פאַרפּלעמרט
פון יידיש. און דער אויספיר איז — מען דאַרף יידיש אויף דער
שוועל נישט אַרויפּלאָזן!

ווער עס האַרט אזוי און ווער עס טראַכט אזוי, — ווייסט
גאָר-גאַרנישט, וואָס עס טוט זיך אין דער יידישער שפּראַך, אין דער
יידישער פרעסע, אין דער יידישער ליטעראַטור, אין יידישן טעאַ-
טער, אין דער יידישער וויסנשאַפּטלעכער ליטעראַטור.

דער כח פון יידיש איז פיל שטארקער און מעכטיקער, ווי מיר
אליין שטעלן זיך גאר פאר.

קאמיר גאר זיך דערמאנען, אז יידיש איז איצט א וועלט-
שפראך, זי איז מער ווי פיל אנדערע קלענערע שפראכן פארשפרייט
אין דער גרויסער און ברייטער וועלט.

א ווערטל אהין, א ווערטל אהער, — אבער מיט יידיש קאן
מען אויספארן א שטיק וועלט, מען קען זיך באנוצן מיט יידיש אין
איראפע און אין אמעריקע, אין פאלעסטינע און אין דרום-אפריקע,
אין אויסטראליע און אין ארגענטינע.

יידיש — אָט די מכלומרשט אַרעמע שפראך, — פארמאגט
גאר א רייכע יידישע פרעסע, וואס קען זיך מיט איר צאל פאר-
מעסטן און קאנקורירן מיט דער פרעסע פון פיל רייכערע שפראכן
ווי יידיש.

די יידישע פרעסע אין דער יידישער שפראך דערשיינט אין א
דרייסיק פארשידענע לענדער איבער גאר דער וועלט. און די פרע-
סע איז דאך איצט דער לעבעדיקער גערוז, דער לעבעדיקער דופק
פון א פאָלק, פון די מאַסן.

מיר פארמאגן איבער 40 טעגלעכע יידישע צייטונגען, —
כ'עט געדענקען — איבער 40 יידישע צייטונגען אין דער יידי-
שער שפראך, וואס האבן א ליענער עולם פון גוטע עטלעכע מיל-
יאָן. אין די פאראייניקטע שטאטן האבן מיר א 7—8 טעגלעכע
יידישע צייטונגען, אין פּוילן — א 17—18, אין סאָוועטן-פארבאנד
— 3, אין דרום-אמעריקע — 4, אין דרום-אפריקע — 2, און אזוי
ווייטער.

הויז דעם פארמאגן מיר אין דער גרויסער וועלט ביי 450 וועבן-
טלעכע, צוויי-וועכנטלעכע און חודש-זשורנאלן אויף אלע געביטן
פון מענטשלעכן שאפן. מיר האבן זשורנאלן פאר ליטעראטור, טעא-
טער, קונסט, מעדיצין, פערזאנליק, שפראך-וויסנשאפט, עקאנאמיק,
סטאטיסטיק, סאציאלאגיע, א. א. וו.
אין די אלע טעגלעכע, וועכנטלעכע און אנדערע אויסגאבן אר-

בעטן פראפעסיאנעל א גרויסע ארמיי פון פארשיידנערדיי יידישע שרייבער, וויסנשאפטלער, ספעציאליסטן אויף אלע געביטן, פאכקייט מיט הויכער בידונג, מענטשן, וואס האבן גרויסע פארדינסטן אין אריינברענגען גרויסע ווערטן און ווערק.

וואס פאר א טענות מיר זאָלן נישט האָבן צו דער אָדער אַנדערער דערער אויסגאבע, אָבער די יידיש־פרעסע איז דער פּוסטער אויס־דרוק פון דעם יידישן געזעלשאַפטלעכן און שאַפּערישן געדאַנק אין דער איצטיקער צייט. די יידיש־פרעסע נעמט אויף אין זיך אַדרי ליכט און שאַטן פון אונדזער טרויעריקן אָבער זייער אינטערעסאַנטן לעבן, רעאַגירט אויף די וויכטיקסטע פּאַסירונגען און פּירט־אַן מיט דער אָנגעמיין־יידישער געזעלשאַפטלעכער מיינונג. די יידישע פרעסע איז אַ כּוח אין יידישן לעבן, — אַ כּוח, מיט וועלכן עס מוזן זיך רעכענען סיי אונדזערע פּריינט און סיי אונדזערע פּיינט. עס איז אַ שטאַר־קער כּל־יזין, אַ וואַפּן אין אונדזערע הענט, אין דעם שטענדיקן קאַמף און געראַנגל פאַר אונדזערע רעכט, פאַר אונדזער עקזיס־טענץ.

די לעצטע פּאַר צענדליק יאָר איז פּאַרגעקומען אין יידישן לעבן אַ געוואַלדיקע איבעראַנדערשונג פון פּיז און פּיז זאַכן. באַ־גלייך מיטן חורבן, פּאַרוויסטונג, וואָס דער וועלט־קריג, דער ביר־גערקריג, די פּאַנאַמען, דער פּאַשויזם האָבן אָנגעמאַכט אין יידישן לעבן, פּאַרוויסט און אָפּגעווישט פון דער מאַפּע יידישע הונדערט־יעריקע ישובים און קיבוצים, — איז אויך פּאַרגעקומען אַ גרויסער און אינטערעסאַנטער פּראָצעס פון אויפשטעלן נייע יידישע קיבוצים און ישובים אין אלע עקן וועלט. עס איז אָנגעגאַנגען אַן ערנסטע טעטיקייט פון איינלעבן זיך, איינוואַרצלען זיך, פון זעלבסטבאַשטי־מען זיך אין פּיז לענדער, און אין דער ערשטער ריי האָט דערביי געשפּילט אַ ראַלע די יידישע פרעסע, וואָס איז מיטגעגאַנגען טריט־ביי־טריט און געהאַלפּן גרייטן ציגל, לייגן פּונדאַמענטן פאַר גרויס־אַרטיקע בנינים.

אודאי האָבן מיר פּיז טענות צו געוויסע צייטונגען און אויס־

גאבעס, — אָבער אַן קיין ספק, אַז די פרעסע אין אַלגעמיין האָט שטאַרק מיטגעהאַלפֿן, אַז דער ייִדישער געזעלשאַפטלעכער געדאַנק זאָל באַוואַוסטיניקער ווערן. די ייִדישע פרעסע איז געווען דער הייליג, וואָס האָט געמאַכט יוירן דאָס ייִדישע געזעלשאַפטלעכע לעבן אין אַלע זיינע שאַטירונגען.

עס איז דאָך אַ פאַקט, אַז דאָרט וואו עס איז קיין ייִדישע פרעסע נישטאָ, דאָרט איז נישטאָ קיין אמת, פול און גאַנץ ייִדיש לעבן. די אַלע ישובים אָן אַ ייִדיש־פרעסע זענען ווי אַפּגעזונדערט, אַפּגעריסן, איזאָלירט פֿון גאַנצען ייִדישן פֿאָלק.

ווען מיר ריירן וועגן דעם כח פֿון דער ייִדישער שפּראַך, מוזן מיר באַזונדערס זיך אַפּשטעלן אויף דעם וואַקס און אויף דער אַנט־וויקלונג פֿון דער ייִדישער ליטעראַטור אין דער ייִדישער שפּראַך. אין אַטידעם געבויט זענען כאַמת געשען וואַונדער־איבער וואַונדער. די ייִדישע ליטעראַטור האָט פֿאַר די לעצטע צוויי־דריי צענדליק יאָר געמאַכט אויסערגעוויינלעכע פֿאַרשריטן, וואָס דער גרעסטער פֿאַנטאַסט און אַפּטימיסט האָט זיך עס גאָרנישט געקענט פֿאַר־שטעלן.

עס זענען גענוג אייניקע פֿאַרגלייכן, ווי מיר האָבן געהאַלטן מיט דער ייִדישער ליטעראַטור מיט אַ 20, 30, 40 יאָר צוריק מיט דעם ווי עס איז אַ י צ ט, כדי צו באַגרייפֿן, ווי ווייט מיר זענען אַוועק מיט אונדזער ייִדיש־שאַפֿן. פֿון אַ ליטעראַטור, וואָס איז גע־ווען מיט אַ פֿאַר צענדליק יאָר צוריק פֿאַרבונדן דורכאויס מיטן ייִדישן שטעטל און איז געווען אַרויסגעוואַקסן פֿונם שטעטל, האָבן מיר איצט אַ רייכע, פֿאַרשיידנאַרטיקע, פֿאַרשיידנפֿאַרביקע, פֿיר־קאָלירנדיקע ייִדישע ליטעראַטור, וואָס קומט אויף, וואַקסט און אַנטוויקלט זיך אין פֿאַרשיידענע וועל־טייגן. די ייִדישע ליטעראַטור איז ענג פֿאַרבונדן מיט דעם אויפקום און פֿאַנאָדערעוואַקס פֿון די ייִדישע ישובים אין דער וועלט; די ייִדישע ליטעראַטור איז דער פֿועל־יוצא, דער רעזולטאַט פֿון דעם ייִדישן מאַסן־לעבן און גלייכ־צייטיק ווירקט זי און באַווירקט דאָס ייִדישע לעבן, זי נעמט אויף

אין זיך די פרייד און לייד פון די יידישע מאסן און באשיינט און באשענט די יידישע וועלט. ווייל מיר האבן א פארשטעלונג, א באגריף, ווי עס לעבן און שאפן די יידישע מאסן אין דער איצטיקער צייט און אמאל — מוזן מיר זיך באהעפטן מיט דער יידישער לייטעראטור און ארויסאנטפלעקן פון אירע טיפענישן די שלאגנדיקע קוואלן פון יידישן שאפן און לעבן. ביי היינטיגער צייט פארמאגן מיר אין דער גרויסער וועלט הונדערטער יידישע שרייבער, דיכטער און דראמאטורגן, נאָוועליסטן און ראָמאַניסטן; וועלכע גיבן אין זייערע ווערק אַלדאָס יידישע לעבן — דאָס היינטיקע און פאַרצייטיקע.

אַבער מיר זאָגן און דאַרפן עס שטענדיק איבערהערן, אז דער אינטערעס צו דער יידישער ליטעראטור, די אויפמערקזאַמקייט, וואָס עס ווערט איר געשענקט, איז כלל נישט אין דער פראָפאַרציע מיט איר וואַקס, מיט איר אַנטוויקלונג, מיט איר פאַרנעם. עס איז אַ טרויעריקער פאַקט, וואָס מיר מוזן קאָנסטאַטירן — מען קען נישט די יידישע ליטעראטור, מען ווייסט וועגן איר נאָר ווייניק. און דאָס איז אַ גרויסער שאַד, אַ פאַרלוסט פאַר דעם ברייטן עולם, וואָס האָט געקענט און באַדאַרפט פיל לערנען פון דעם יידישן שאַפן.

דאָס יידישע בוך, די יידישע ליטעראטור פאַרנעמען נישט אין דער יידישער וועלט, אין דעם יידישן הויז דאָס אָרט, וואָס עס האָט געדאַרפט און עס האָט געקענט פאַרנעמען. אמאל האָט יעדע יידישע שטוב געהאַט אַן אייגענע ספרי־שראַנק, אין דעם ספר האָט דער ייד געלערנט ווי זיך צו באַגיין מיט מענטשן, ווי זיך צו באַגיין מיט גאָט. דער ספר איז געווען דער קוואַל פון וואָס נענט מען האָט געשעפט לעבנס־חכמה, טרייסט און פרייד. האָט דער ייד נישט געהאַט קיין ספרי־שראַנק ביי זיך אין הויז, האָט ער געזוכט אַ ספר אין בית־המדרש; האָט ער אַליין נישט געקענט לערנען, האָט ער זיך צוגעהערט ווי אַנדערע לערנען, האָט ער צו געלייגט אַן אויער ווי יענער לערנט.

ווער עס קען נישט די יידישע ליטעראטור, — דער ווערט אָן

זייער פיל. די יידישע ליטעראטור פאר די לעצטע 50 יאָר איז
איינע פון די וואונדערקעכסטע אנטפלעקונגען פון דעם יידישן זיין
און לעבן. געוואלדיקע אוצרות פון יידישער גאונות ליגן באהאלטן
אין דער יידישער ליטעראטור. גרויסע קינסטלערישע און מייסטער-
רישע דערגרייכונגען — און מען ווייסט וועגן זיי ווייניג. הונדערט
טער יידישע ביכער און צווישן זיי צענדליקער גוטע ווערק דער-
שיינען יעדעס יאָר און זיי פארבלייבן אומבאקאנט.

אויך אונזער יידיש טעאטער אין דער יידישער שפראך האָט
געמאכט אַ זייער אינטערעסאנטן קינסטלערישן און מייסטערישן
וועג.

מיר פארמאָגן איצט אין דער יידישער וועלט פיל ערנסטע
אנסאמבלען, וואָס פירן אויף וויכטיקע פאַרשטעלונגען. מיר האָבן
אַ הונדערט יידישע טעאטער-טרופעס, וואָס אַ טייל פון זיי טוט
וויכטיקע סצענישע אַרבעט. צווישן די טויזנט פראַפעסיאָנעלע
שוישפילער און אַקטיאָרן האָבן מיר באַדייטנדיקע כּחות, וועלכע וואָרטן
ביי אַ בעסערער אָרגאַניזאַציע און ערנסטערן צוגאַנג צום טעאטער,
געקענט פיל אויפמאַן פאַר דער יידישער דראַמאַטישער קונסט.

יאָר-יערעך ווערן אין פאַרשיידענע לענדער, — אין סאַוועטן-
פאַרבאַנד, אין פּוילן, אין די פאַראייניקטע שטאַטן, אויפגעפירט
געלענדע פאַרשטעלונגען, וואָס האַלטן זיך חדשים אויף דער בינע
און וואָס ציען צו אַ גרויסן ערנסט. עס איז נישט איבערטריבן, אַז
יידיש טעאטער ווערט געזען און באַוואַנדערט פון מידיאַנען יידי-
שע צושויער אין דער וועלט. אָט דער לעבעדיקער קאַנטאַקט פון אַזאַ
גרויסן ערנסט מיט דעם לעבעדיקן יידישן וואָרט, וואָס קומט פון דער
בינע — זאָל נישט זיין גרינג און קליין אין אונדזערע אויגן!

אונזער טעאטער אין ראַטן-פאַרבאַנד ווערט אויסגעהאַלטן
פון דער מזוכה; מיר האָבן שוין אַ גרויסע צאָל גוטע רעזשיסערן,
מוזיקער-קאָמפּאָזיטאָרן און דראַמאַטישע כּחות. מיר האָבן שוין אַ
טייל פון קלאַסישן רעפערטואַר אויפגעפירט אויף דער יידישער
בינע אין דער יידישער שפראך אויף גאָר אַ לייטישן אופן.

אויך אויף דעם וויסנשאפטלעכן געביט האָבן מיר צו פאַרצייר
 כענען גרויסע אויפטוען און דערגרייכונגען. ביז נישט לאַנג האָבן
 מיר געהאַט אין דער יידישער שפראַך בכּוּז מעשיות, דערציילונגען.
 עס איז געווען בעיקר — אַ ליטעראַטור פון בעלעטריסטיק. איצט
 האָבן מיר שוין אַ רייכע וויסנשאפטלעכע ליטעראַטור אין דער יידי-
 שער שפראַך. דער יידישער וויסנשאפטלעכער אינסטיטוט, דער
 „יוואָ“, ווי די יידישע וויסנשאפטלעכע קאַטעדראַס אין סאַוועטן
 פאַרבאַנד האָבן אַרגאַניזירט די עלטערע און יונגע וויסנשאפטלעכע
 כחות, קאַנצענטרירט זיי אַרום זיך, געגעבן די מעגלעכקייט צו אַנט-
 וויקלען אַ רייכע וויסנשאפטליטעראַטור אין דער יידישער שפראַך.
 ווען מיר באַטראַכטן דאָס אַלץ, וואָס איז אויפגעטאָן געוואָרן
 און עס ווערט אָן אויפהער אויפגעטאָן אין דער יידישער שפראַך,
 מוזן מיר קומען צום אויספיר, אז דער באַגריף פון אַן אַרעמען און
 נעבענדיקן מאַמעדישן איז שוין לאַנג נישט אָנגעמאַסטן פאַר דער
 רייכער, שטאַרק אַנטוויקלטער יידישער שפראַך, מיט אַזאַ רייכער
 פּרעסע, מיט אַזאַ רייכער ליטעראַטור, מיט אַזאַ פאַרשיידנאַרטיקן
 יידישן טעאַטער, מיט אַזאַ פיזיאלאָגנדיקער יידישער וויסנשאַפט.
 דער דראַנג פון דער יידישער מאַסע, איר סטיכיע — איז אויך
 דער דראַנג און די סטיכיע פון דער יידישער שפראַך.
 די יידישע שפראַך, די יידישע קולטור איז פיל שטאַרקער, ריי-
 כער ווי מיר אַזוי שטעלן זיך נאָר פאַר. און דערפאַר איז אַזוי
 גרויס די אחריות פון די קולטור-בויער, פון די קולטור-שאַפער
 פאַר איר.
 דער „איקוה“, דער אַלגעמיינע יידישער קולטור-פאַרבאַנד,
 איז געקומען צו מאַנען באַציאָונג, אויפּמערקזאַמקייט צו דעם אַלעם,
 וואָס עס ווערט געשאַפן אין דער יידישער שפראַך.
 און דאָס איז דער כּח פון דעם „איקוה“ און דאָס איז זיין
 אויפגאַבע!

די יידישע יוגנט אין אמעריקע

פאר די פאָר חדשים, וואָס איך בין אין אמעריקע, האָב איך גע-
האַט די געזעגנהייט זיך צו טרעפן מיט הונדערטער מענטשן, —
שרייבער, שוישפילער, לערער, שול- און קולטור-טוער, — און סתם
יידישע מענטשן פון פארשיידענערדיי ריכטונגען און קרייזן. איך האָב
מיך געטראָפן מיט מענטשן אויף גרויסע פאַרזאַמלונגען, אויף ענ-
גערע זיצונגען און אויך — צווישן פיר אויגן, פאַר דער קורצער
צייט בין איך באַרייכערט געוואָרן מיט זייער פיל איינדרוקן פון
מענטשן און סביבות, כ'האָב זיך צוגעקוקט צו מענטשן ביי זייער
אַרבעט און מענטשן אין זייער היים, אין דעם קרייז פון זייערע
פאַמיליעס.

אַבער — אַ מאָדנע זאַך — אין די אַלע הונדערטער צו-
נויפטרעפן האָב איך ווייניק געטראָפן די יידישע אַמעריקאַנער
יוגנט און ממיאָ ווייניק באַוווּזן אויפצונעמען זייער אינעווייניקסטן
לעבן, זייערע שטימונגען און באַשטרעבונגען. דאָ און דאָרטן נאָר
האָב איך געכאַפט אַ קורצן שמועס מיט דעם אַדער יענעם יוגנטמאַן,
בחור, — אַבער ווייטער פון אַ האַכ-אַפיציעלן שמועס איז עס נישט
דערגאַנגען. אין פיל הייזער פון נאָענטע פרוינט און קאָלעגן האָב
איך אַזוי פון דער זייט געכאַפט אַ בליק אויף די קינדער, אויך
זיך דורכגעוואָרפן מיט זיי מיט אַ פאַר פרוינטלעכע ווערטער און
אַזוי פון דער זייט אויפגענומען זייער אָרט אין דער שטוב, זיי-
ער באַציאונג צו די פראַגן און פראַבלעמען, וואָס הענגען ווי שווערע
כמאַרעס אויף די הימלען פון די יידישע שרייבער און טוער.
און זאָל מיר דערקויבט זיין צו זאָגן עטלעכע ווערטער וועגן

דער פראבלעם „ידישע יוגנט אין אמעריקע“ — הגם איך בין אפשר נאך ניט בארעכטיקט צו ריידן וועגן דעם ברויט און ארומ-נעמענדיק, און אויב איך וועל זיין ניט אינגאנצן גערעכט, — האָב איך דאָך די פארענטפערונג, אז עס זענען ניט מער ווי ערשמע אַל-געמיינע איינדרוקן פון אַ גאַסט.

דער יידישער עלטערער דור אין אמעריקע מאַטערט זיך זינט יאָרן מיט דער האַרבער פראַגע „ידישע יוגנט אין דעם גאַלדענעם פרייען לאַנד“. אין געוויסע קרייזן ווערט געפירט ממש אַ מסירת-נפשדיקע טעטיקייט פון עלטערן און לערער צוצובינדן די יידישע יוגנט צו די ווערק און ווערטן פון דער מאָדערנער יידישער קול-טור. אָבער קודם-כֹּל ווערט געפירט אָט די וויכטיקע דערציאונג-און אויפקער-אַרבעט אין גאַנץ באַשרענקטע קרייזן, און צווייטנס, איז די טעטיקייט צווישן דער יידישער יוגנט זייער אַ באַשווערטע, ווייל דאָס יידישע יונג און מיידל קען ניט אַרײַנגעצויגן ווערן אינ-גאַנצן אין דעם קרייז אינטערעסן און פראַבלעמען פון דעם שאַפּן-דיקן יידישן לעבן ווייל זיי לעבן סוף-כל-סוף אין אַן אַנדער קול-טור און שאַפּונגס-וועלט, און אין דער יידישער וועלט — בלייבן זיי בלויז אַ גאַסט, בלויז אַ גר. וויפיל יונגע זענען נאָך די 20 יאָר יידיש שול-וועזן אין אמעריקע אַרײַנגעצויגן געוואָרן מיט לייב און לעבן אין דער שאַפּנדיקער יידישער וועלט? וויפיל פון דער יידישער יוגנט איז אַרײַנגעגידערט אין דער לעבעדיקער קולטור-אַרבעט? וויפיל זענען פאַר אין זייער ווירקלעכן לעבן אָט די אַרבעט און שטיל-מונג, מיט וועלכער זיי זענען געווען פאַרבונדן אין דער שול? וויפיל פון דער דאָהיגעבאַרענער יוגנט זענען טרייע און באַגייסטערטע לייענער פון דער יידישער פרעסע, יידישע ליטעראַטישע און פאַר-טיש-געזעלשאַפּטלעכע זשורנאַלן, ערנסטע און אוממיטלבאַרע צו-שויער פונם בעסערן יידישן טעאַטער? און וויפיל האָבן מיר צווישן דער יוגנט אמתדיקע נאַטירלעכע לייענער פון דער יידישער ליטע-ראַטור?

און ס'איז קיין ספק נישט, אז וויבאַלד די יידישע יוגנט איז

נישט אַקטיוו־שעפּעריש אינם ייִדישן קולטור־לעבן, ווערט זי ממילא
שערדעך און צעשטערעריש. איז זי נישט באַטוידיקט מיט לייב און
לעבן אין דעם אויפבויו און וואוקס פון דער ייִדישער קולטור. לייגט
זי שטיינער אויפן וועג, פאַרהאַלט זי פאַראַלזירט זי דעם נאַטיר־
לעבן גאַנג פון דעם ייִדישן שאַפן. דאָס וואָס ס'פּעלט אין דער לייִ
טעראַטור, אין טעאַטער, אויף מאַסן־פאַרזאַמלונגען אַ יונגער צו
הערער, אַ יונגער געניסער — דאָס רופט זיך אַפּ אויף דעם כאַ
ראַקטער פון דעם ווערק, פון דער פאַרשטעלונג, פון דעם רעפּעראַט,
פון דער פרעסע. דער שאַפּער פאַסט זיך צו צו דעם געניסער, צו
ער טוט עס בכיוון, צו נישט. און נישט נאָר, וואָס די ייִדישע יוגנט
טראַגט נישט צו איר טייל צו דער שאַפּנדיקער ייִדישער קולטור,
נאָר מיט איר פאַרפּרעמדקייט ברענגט זי דירעקטן שאַדן דעם ייִדישן
שאַפן. דאָס מוז אויפגעקערט ווערן.

מוזן מיר איין מאָל פאַר אַלע מאָל אוועקשטעלן די פּראַגע
פון דער ייִדישער יוגנט אין אַמעריקע אין דער גאַנצער ברייט און
טיף און נישט שרעקן זיך פּונאַנדערצוויקלען דאָס פּראָבלעם אין
זיין גאַנצן פאַרנעם, סיי פאַר אונדז און סיי פאַר דער יוגנט.

דער ייִדישער וויסנשאַפּטלעכער אינסטיטוט אין ווילנע האָט
צוריק מיט עטלעכע יאָר באַשטימט אַ קאָנקורס אויף דער בעסטער
אויטאָביאָגראַפיע פון ייִדישע יונגעלייט. מען האָט געוואָלט אויפן
סמך פון אויטענטישע מאַטעריאַלן אויספאַרשן די אינעווייניקסטע
וועלט פון דער ייִדישער יוגנט פון פּוילן און איראָפּע. דאָן זענען
אַנגעקומען איבער דריי הונדערט „לעבנס־געשיכטעס“ פון דער ייִדי־
שער יוגנט אין פאַרשידענע לענדער, און מער פון אלץ פון פּוילן.
די ערשטע באַקאַנטשאַפט מיט דעם „לעבעדיקן און צאַפּדיקן“
מאַטעריאַל, וואָס די ייִדישע יוגנט אַליין האָט צוגעשטעלט, האָט
באַוווּזן, אַז די יוגנט לעבט איבער אַ זייער אינטערעסאַנט און שווער
לעבן. דורך אָט די פאַרשידנאַרטיקע אויטאָביאָגראַפיעס האָט מען
דערזען אַ וויכטיק לעבן, וואָס איז געווען פאַרהוילן פון אונדז־
רע אויגן.

ווי עס זאָל נישט זיין אנדערשדיק און פארשידנארטיק דאָס
 דרויסנדיקע און אינעווייניקסטע לעבן פון דער יידישער יוגנט ביי
 אונדז, אין אייראָפּע, און פון דער יידישער יוגנט דאָ, אין
 אמעריקע, — אָבער דאָך זענען דאָ אייניקע אַגעמיינע כאַראַקטער־
 שטריכן, אַגעמיינע באַריר־פּונקטן. און עס איז קיין ספק נישט,
 אז מען וואָלט די קעגנזייטיקע באַציאונגען און ווירקונגען געקענט
 פאַרגרעסערן, כדי די יידישע יוגנט פון דאָרטן און דאָ דער־
 נענטערן.

איך וועל דאָ ברענגען אַן אויסצוג פון מיינעם אַן אַרטיקל,
 וואָס כ'האָב פאַרעפנטלעכט אין מיין בוך „אויף אונדזער קולטור־
 פראָנט“ אונטערן נאָמען „ווער איז אונדזער יוגנט?“. דער אַרטיקל
 איז געשריבן מיט אַ דריי יאָר צוריק און מער געווענדט מיטן פנים
 צו אונדזער יידישער יוגנט אין אייראָפּע. אָבער אַ מאָדנע זאָך
 — אייניקע באַהויפטונגען קענען אויך דינען פאַר אַ כאַראַקטעריס־
 טיק פון דער יידישער יוגנט אין אמעריקע, — הגם די אַגעמיינע
 קאַגע און דער כאַראַקטער פון דעם לעבן פון אונדזער יוגנט אין
 אייראָפּע איז אזוי אנדערש פון דאָ אין אמעריקע.

„דער יידישער יוגנט — האָב איך דאָן געשריבן — קומט
 אויס שווער צו לעבן אין דער איצטיקער צייט. זי טרעפט זיך מיט
 שווערע סיטואַציעס און שווערע פראָבלעמען, צו וועלכע זי איז
 ניט אין דער היים און ניט אין דער שול געוועזן צוגעגרייט. עס
 קומט אויס אונדזער יוגנט צו לעבן אין אַן אייביקן געפאָנטער
 צווישן אירעאָל און ווירקלעכקייט, צווישן היים און גאָס; אויך אין
 דער אייגענער שטוב געפינט זיך די יידישע יוגנט צווישן שטענדיקע
 קאָנפליקטן צווישן יידישעס און וועלטלעכעס, וואָס האָבן אין פיל
 יידישע הייזער נאָך ניט געפונען זייער סינטעזע... אין שטוב רעדט
 מען דאָס רוב יידיש, אָדער אויך י י ד י ש, און עס איז אויך
 דאָ אַ יידישע צייטונג און אַ יידיש בוך, — אָבער דאָס איז די
 וועלט פון די עלטערן, — אָדער בלויז פון דעם פאָטער. דער דער־
 וואַקסלינג האָט צו דעם קיין שייכות, ניט, עס איז אויסער זיינע

גרענעצן. די וועלט פון זיינע עלטערן איז פאר אים א ווייטע, א פרעמדע, אן אומפארשטענדלעכע. די עלטערן און די פרעמדע שול טוען אזוי וואס מעגלעך צו דערווייטערן אים וואס מער פון דער יידישער וועלט מיט אירע האַפענונגען און שטרעבונגען. מען פאַר-פלאַנצט די יוגנט אַיף גאָר אַן אַנדער באַדן, און מען טראַכט דאַרטין נישט. — צי אָט דער באַדן איז גינסטיק פאַר דער יוגנט, צי די אַרומיקע באַדינגונגען זענען גערן מיטצוהעלפן, אָז זי, די יידי-שע יוגנט, זאָל זיך „אַננעמען“ אין דעם נייעם באַדן.

דאָס זענען ווערטער, געשריבן אויפן אַרעס פון אַ טייל יידי-שער יוגנט אין איראָפּע. און דאַרף איך פאַר אייך, יידישע עלטערן און דערער אין אַמעריקע, דערציילן וועגן דער פּיטערנערער לאַגע און דעם פּיטערנער תּהוֹם, וואָס עס ליגט צווישן דער יידישער יוגנט און די עלטערן, וואָס לעבן און שאַפן אין דער יידישער לע-בעדיקע און אַקטיווער וועלט אין אַמעריקע?

אויף איינעם פון מיינע צוזאַמענטרעפן מיט יידישע שול-און קולטור-טוער האָט איינער פון די חשובע טוער געזאָגט צו מיר: „מיטא, איר דאַרטן אין איראָפּע האָט פיל פאַקטאָרן, וואָס העלפן אייך מיט, אָז די יוגנט ציט זיך צוריק אָדער ווערט געשטויסן צוריק צו דער יידישער וועלט. — איר האָט אַנטיסעמיטיזם, באַיאָקט, געטאַ-בענק!“ עס וואָרט אויסגעקומען, ווי אונדז וואָלט געווען גוט און וואוינל. וואָס דער האַס צו יידן שמירט אויס בעסערע און שטאַרקער יידן... אָבער דאָס איז זייער אַ פאַלשע און שענדלעכע מיינונג און אויפפאַסונג פון אונדזער מאָדערנעם יידישן לעבן. עס קומט אויס, ווי אונדזער יידישע קולטור, אונדזער יידיש מאָדערן שאַפן וואָלט זיך געשפּייזט אויף רדיפות, יידן-האַס און רעכטלאָזיקייט; אַזאַ מין צוגאַנג דאַרף אומבאַדינגט באַקעמפט ווערן.

מיר מוזן איין מאָל פאַר אַלע מאָל געדענקען:
גראַד ווייל מיר גלויבן אין אַ בעסערער צוקונפט, גראַד ווייל מיר שטרעבן צו אַ בעסערער סאָציאַלער אָרדענונג, גראַד ווייל מיר פאַרבלינדן אונדזער גורל מיטן קאַמה פאַר אַ בעסערן און ליכטיקן און גערעכטן מאָרגן — האָבן מיר דעם מוט און די באַגייסטערונג

און דעם דראנג צו שאפן א נייע געזונטע און מונטערע יידישע קול-טור, וואָס קען וואַקסן און אַנטוויקלען זיך אין אַ הומאַניטאַרער, גערעכטער וועלט, אין אַ וועלט פון סאַציאַלן און נאַציאָנאַלן יושר. און נאָך אַ זאך: מיר קענען נישט און מיר טאָרן נישט אויס-טיילן און אָפטיילן איין יידישן ישוב פון דעם צווייטן. און נאָך מער — אין דער איצטיקער גרויזאַמער צייט, ווען מיר מוזן זיין שטאַרק און פעסט און זיך האַלטן וואָס מער אינאַיינעם. יעדער יידישער קיבוץ מוז געשטאַרקט ווערן דורך די אַלע איבעריקע. די פאַרבינדונג דעריבער פון דער יידישער יוגנט מיט דער יידישער וועלט, מיט די ווערטן פון די יידישע פּאָלקס-מאַסן, מיט דער קולטור פון די יידישע קיבוצים אין אַנדערע וועלט-טיילן דאַרף און קען ווערן אַ שטאַרקע און אַ נאַטירלעכע און אַ באַפֿרוכפערנד-דיקע. — ווען די יוגנט וועט דערשפירן אין דער יידישער וועלט, אין די יידישע פּאָלקס-מאַסן, אין דעם לעבן פון יידן אין אַנדערע לענדער ניט בלויז צעבראַכנקייט, פאַרפאַלגונגען, דערשלאַגנקייט, — נאָר פאַרקערט — דערהויבנקייט, העראַאישן קאַמף פאַר זייערע רעכט, פאַר זייער עקזיסטענץ, שטאַרק, זעלבסטווירדע.

אפשר האָב איך אַ טעות, — אָבער עס דוכט זיך מיר, אַז די היגע יידישע יוגנט איז שטאַרק דערווייטערט פון די אַלע שווערע און אינטערעסאַנטע פּראָבלעמען פון דער יידישער יוגנט אין אַנדערע לענדער. און עס איז אַ גרויסער שאַד! וויפיל אינטערעסאַנטע איבערלעבענישן און מאַטיוון דאָס נעענטערע באַקענען זיך מיט דעם לעבן פון דער יידישער יוגנט אין די איראָפּיאישע לענדער וואָלט געקענט פאַרשאַפן און צושטעלן דער אַמעריקאַנער יידישער יוגנט!

עס איז אַן אינטערעסאַנטע זאך: בעת מיין פאַרברענגען מיט צוויי יאָר צוריק אין פּאַלעסטינע, איז מיר אויסגעקומען צו האָבן אַ לענגערן שמועס מיט איינעם פון די פירער פון דער דאָרטיקער יידישער אַרבעטער-באַוועגונג וועגן דער יידישער יוגנט, וואָס וואַקסט אין ארץ-ישראל אינגאַנצן אָפּ-גערופן פון דער יידישער יוגנט אין פּוילן, רומעניע און אַנדערע

לענדער פון א גרויסן יידישן מאסן-ישוב. און דער פירער פון דער דאָרטיקער אַרבעטער־באוועגונג האָט לסוף פונם שמועס געזאָגט, אז עס וואָלט געדאַרפט זיין אַ חוב פאַר יעדן יידישן בחור און מיידל, וואָס האָט געענדיקט אַ שול אין פּאַלעסטינע, פּאַרן אויף אַ יאָר צייט קיין הויז־לאַרץ, זיך צו באַקענען מיטן לעבן פון די יידישע פּאַלעסטינע־אויף די ערטער, כדי צו באַגרייפן און אויפצונעמען גאָר די ברויטקייט און פאַרמעסט פון די יידישע לידן און פריידן אין די אלע ישובים, וואו יידן לעבן און שאַפן ביי פאַרשיידענע באַדינגונגען...

איך מוין, אז האָס איז אַ זייער אַ געזונטער געדאַנק אויך פאַר דער יידישער יוגנט פון אַמעריקע. עס איז אוראי שווער צו ענדערן גלייך אין יסוד דעם גאַנג און דעם כאַראַקטער פונם לעבן פון דער יידישער יוגנט אין אַמעריקע. דערויף פּאַדערן זיך גאָר גרויסע מעגלעכקייטן און אויך פאַראייניקטער, ווילן און מוט פון די אלע מאָדערנע כחות אויף דער יידישער פּראָגרעסיווער גאַס. דאָס וואָלט געדאַרפט זיין איינע פון די וויכטיקסטע אויפטראַונגען און פאַרמעסטונגען פון דעם „איקוה“ אין אַמעריקע — אוועקשטעלן אין דער פולער ברייט די פּראַגע פון דער יידישער יוגנט אין אַמעריקע, די פּראַגע פון אַ פולער און גאַנצער יידישער מענטשלעכער דערציאונג און אַנטוויקלונג, און דער „איקוה“ וואָלט אָפּגעשפּילט אַ גוואַלדיקע און היסטאָרישע ראָלע, ווען ער וואָלט געבראַכן די צויעמען און וואָלט פּאַנאָדערגעוואָרפן די מחיצות און וואָלט דערהויבן די פּראַגע פון דער אַמעריקאַנער יידישער יוגנט אין איר גאַנצער שאַרפּקייט און ערנסטקייט.

און אַ שטאַרקע שייכות האָט געוויס צו אַט־דעם פּראָבלעם יידישע יוגנט — די צעריסנקייט פונם יידיש־וועלטלעכן שויד־וועזן אין אַמעריקע. אויסער אלע זאַכן, וואָס אַ פאַראייניקונג אָדער לכּ כּח הפחות דערווייל אַ פאַרשטענדיקונג פון די אלע שויד־סיסטעמען וואָלט געבראַכט, וואָלט עס געהאַט אַ גרויסע השפּעה אויף דער יוגנט גופא. מיטאַמאָל וואָלט די מחנה יידישע שויד־קינדער געוואָרן גרעסער און פאַרשידנאַרטיקער. עס וואָלט געהאַט אויך אַ גוואַל־

דיקע גינסטיקע פסיכאָלאָגישע השפעה אויף דער יידישער יוגנט, וואָס וואָלט געהאַט אַרום זיך ניט קיין צענדליקער, הונדערטער, נאָר — גאָר טויזנטער. עס וואָלט אויסגעוואַקסן אַ כריימע סביבה פון יוגנט. און דאָס וואָלט געווען אַ מזל-ברכה פאַר דער יידישער יוגנט-וועלט.

אַזאַ פאַראייניקונג און פאַרשטענדיקונג פון די אַלע טיפן שולן וואָלט געבראַכט צו נאָך אַ וויכטיקע זאַך — מען וואָלט דאָן גע-טראַכט וועגן גאַנצע, פולע יידישע שולן פאַר די יידישע קינדער און דערוואַקסלינגען. דאָן וואָלט מען דערצויגן אַן אמתע גאַנצע יוגנט, וואָס וואָלט געווען פאַרבונדן מיט יידיש, יידישע קולטור-אינטער-רעסן פולער און גאַנצער. עס וואָלט דאָן אויך צוגעצויגן מער עט-טערן צו דער שול, ווען זיי וואָלטן געזען די גרויסע און וויכטיקע רעזולטאַטן פון דער גאַנצער, נאָראַמלער יידישער שול.

ממילא וואָלט אַראַנק דעם געדייזט געוואָרן די פראַגע פון דער יידישער יוגנט, ווען זי וואָלט געלעבט אין אַ גאַנצער נאָראַמלער יידישער סביבה.

אַבער דאָס זענען פראַגן, וואָס איר, דאָ אין אַמעריקע, פלאַגט זיך מיט זיי כסדר. איך באַריר זיי בלויז אויף וויפיל זיי זענען פאַרבונדן מיט דער פראַבלעם יידישע יוגנט.

אין דערציוואַנגן-פראַגן קען מען ניט גיין אויף האַרבע און פערט-וועגן. אַדער, אַדער. און דער אַלגעמיינע קולטור-פאַר-באַנד „איקוה“ קען און דאַרף אַוועקשטעלן צו דיסקוסיע אין דער גאַנצער ברייט און טיף די האַרבע און שווערע פראַגע פון דעם דער-וואַקסנדיקן יידישן דור אין אַמעריקע.

און איך מוין, אַז קודם-כל וואָלט מען באַדאַרפט אויפנעמען אַזאַ מין קאָנקורענץ, ווי עס האָט עס באַשטימט דער יידישער וויסנ-שאַפטלעכער אינסטיטוט אין ווילנע.

מיר דאַרפן קענען און וויסן אונדזערע יידישע יוגנט אין אַמע-ריקע — זיך נענטער און טיפער באַקענען מיט אירע באַשטרע-בונגען און איבערלעבענישן.

זאָל דער „איקוה“ אין די פאַראייניקטע שטאַטן באַשטימען

אזא קאנקורס אויף דער בעסטער יידישער אויטאביאָגראַפֿיע פון
דער אַמעריקאַנער יידישער יוגנט, וואָס האָט געענדיקט אָדער האָט
ביים ענדיקן די יידישע שול. עס איז קיין ספק נישט, אז עס וועלן
אַריינפֿיסן פֿיל אויפֿריכטיקע און אינטערעסאַנטע ענטפֿערן. און
אויפֿן סמך פון אויטענטישע מאַטעריאַלן וועט זיך קאָזן ענטפֿערן אויף
דעם האַרבן און אינטערעסאַנטן פֿראַבלעם — ווער איז אונדזער
יידישע יוגנט אין אַמעריקע, וואָס זענען אירע באַשטרעבונגען, מיט
וואָס לעבט זי און וואָס אינטערעסירט זי, און וואָס זענען די מיט-
לען, וועלכע וואָלטן זי געקענט אַרויפֿפירן אויפֿן וועג פון ענגער
און אמתדיקער פֿאַרבינדונג מיט דעם יידישן לעבן און שאַפֿן.
אין דאָן וועלן מיר קענען זוכן וועגן ווי צו ליזן דאָס שווערע
פֿראַבלעם און אנשטאַט אַ יו ג נ ט פֿ ר אָ ב ל ע ס — וועלן
מיט האַבן אַ ג ע ז ו נ ט ע, א י י ג ע נ ע, ש א פ נ ד י ק ע
און פֿ ר אָ ד ו ק ט י ו ו ע י ו ג נ ט.
און ערשט דאָן וועלן מיר קענען קומען צו דער יידישער
יוגנט, זי אָרגאַניזירן, זי אַריינציען אין דער יידישער קולטור-אַר-
בעט, אין דעם יידישן קולטור-שאַפֿן.

דער שרייבער און דער לייענער

עס הערשט ביי אונדז אַ פאַרשער און ממיא זייער שעדלעך
כער צוגאַנג צו ליטעראטור, צו ליטערארישע ווערק — און דאָס
רופט זיך אָפּ שעכט סיי אויף דעם לייענער און סיי אויף דעם
שרייבער.

מען קוקט אויף ליטעראטור, אויף קינסטלערישע ווערק ווי אויף
אַ זאַך אַ לייכטע, אַ לייכטזיניקע, וואָס דאַרף בלויז פאַרוויילן, אונט-
טערהאַלטן און מער נישט. און וויבאַדער, אַז ליטעראטור איז דער-
פירט געוואָרן צו אַזאַ מדרגה, האָט זי אָנגעוואָרן ביים עולם איר
השיבות, איר באַדייט. קען מען עס פאַרבייטן מיט אַנדערע מער-
לייכטערע פאַרווייל-מיטלען, ווי ראַדיאָ, מאַווי, אַ לייכטער זשור-
נאַל, ספּאָרט און אַזוי ווייטער. דעריבער איז דאָס בוך אַרוסגע-
שטויסן געוואָרן פון שטוב, פון דער געזעלשאַפט, פון לעבן. און אַזוי
ווי ס'איז געפאַלן דער אָנזען און השיבות פון בוך, איז אויך געפאַלן
די ראַקע, דער באַדייט פונם שרייבער, פונם קינסטלער.

אָודאי איז אין דעם שולדיק ניט בלויז דער עולם. נאָר אַ גרוי-
סע שולד טראָגט דאָ דער שרייבער גופאַ. ער האָט אין פאַרשיידענע
צייטן צופיר זיך געקאַזט שפּילן און פאַרשפּילן מיט זיך אַזיין, מיט
בידיקע פאַטשערקעס, מיט וואַרט-פּלוידערייען, און אָפּגעשטויסן פון
זיך, פון זיינע ווערק דעם בעסערן און ערלעכן לייענער. אָט דער
לייכטער צוגאַנג צו זיינע אויפגאַבן, צו זיין שדיחות אין דער וועלט,
האָט זיך ביטער נוקם געווען אין דעם שרייבער. עס איז געוואָקסן

אן אפגרונט צווישן שרייבער און זייענער, צווישן שאפער און גע-
ניסער.

מען וועט נאך געוויס באדארפן גענוי און אויספירדעך בא-
האנדלען די געפערדעכע ראָלע, וואָס די שלעכטע און פאַרשע זיי-
טעראטור האָט געשפּילט אינם לעבן פון דורות און תקופות. אין
איינעם אַ בריוו פון גרויסן קינסטלער־דענקער ראָמען ראָלאַן צו
מאַקסיס גאַרקי ווערט גאַנץ קלאַר געזאָגט: „מען זאָגט, אז רעדי-
גיע איז אַפּיוס פאַרן פּאָלק, אָבער ריכטיקער וועט זיין די דאָזיקע
דעפיניציע בנוגע דער קונסט און דיטעראטור אין אייראָפּע פאַר די
לעצטע פּופּליק יאָר. זיי האָבן איינגעשקעפערט דאָס געזעשאַפטלעך
כע באַוואוסטזיין. זיי האָבן איר צוגעשטעלט פאַרגעבונג פאַר די
זינד, כדי אויסצומיידן סאַציאַלע פאַראַנטוואָרטלעכקייט. זיי האָבן
געשאַפן „קאַפּליצקעס“, וואו מען זאָל זיך קענען אויסכאַהאַלטן פון
דער ווירקלעכקייט“.

אויפן שרייבער־קאָנגרעס, וואָס איז פאַרגעקומען מיט דריי יאָר
צוריק אין מאַסקווע, האָט אַ כינעזישער רעוואָלוציאָנערער שרייבער
דערציילט אַן אַנעקדאָט וועגן איינעם אַ כינעזישן דיכטער־אַנפאַנג-
גער, וואָס האָט אין זיינעם אַ ליד אָנגעשריבן פאַרגנדיקע פּאָר
שורות:

„מיין יונגער ברודער איז געשטאַרבן

אויפן דרומדיקן הימל,

מיין עלטערער ברודער איז אומגעקומען

אויב צפונדיקער ערד“.

דעם דיכטערס אַ באַקאַנטער, ווען ער האָט איבערגעליענעט
אַט די שרעקלעכע שורות, איז געקומען צו לויפן צו אים, אויסצו-
דריקן אים זיין מיטגעפיה, זיין מיטגיהר. אָבער דער יונגער דיכטער
האַט אים באַגעגענט לאַכנדיק און געזאָגט צום דערשראָקענעם
פּריינט: „נישט מיין עלטערער, נישט מיין יונגערער ברודער זע-
נען נישט געשטאַרבן. כ'האַב עס געשריבן גראַט אזוי זיך, ווייך

די ווערטער פון דער צווייטער שורה זענען קעגנזעצליך צו די ווערטער פון דער ערשטער שורה, ווי ס'פאָדערט די פּאָעטישע פּאַרם".

דער ערשטער און אויפריכטיקער ליינער האָט דערפֿינט די פּוּסטיקייט, די פּראָזאָנדרעשעריי, וואָס האָט געשטעקט אין פֿיך ווערק, און ער איז אַוועק פֿון דער ליטעראַטור, אַוועק פֿון ביכער, וויבאַלד זיי האָבן אויפֿגעהערט אים צו אינטערעסירן, וויבאַלד זיי האָבן זיך געקערט מיטן רוקן צום ווירקלעכן לעבן און צו דעם געראַנגל אין לעבן.

איינער אַ ייִדישער שרייבער און דיכטער, וואָס האָט שוין אַרויסגעגעבן אַ צוואַנציק ביכער — לידער, פּאָעמעס, נאָוועלן, ראָט מאַנען — האָט זיך געהאַט באַרימט, אַז „אַלע זיינע יאָרן באַמיט ער זיך צו גיין אויף דעם ליידיקן טראַטואַר און דערמיט היט ער אָפּ זיינע ווייטן זאָלן בלייבן גאַנץ...“ עס איז אפשר אַ גוטע סגולה פֿאַר זיך, אָבער עס איז דאָ די ערנסטע געפֿאַר, וואָס מען בלייבט אַליין שטעקן אין אַ ליידיקן, פּוּסמן רוים, דער עולם צעגרייפט זיך און זאָרט איבער דעם „שטאַלצן“ קינסטלער איינעם אַליין... אָבער אַזעלכע מינים שרייבער זענען בלויז אַ טייל אין דער ליטעראַטור, און אין דער ייִדישער ליטעראַטור אודאי און אודאי.

עס וואָרט געווען אַן עולה, ווען מען זאָל וועלן אורטיילן די גאַנצע ייִדישע ליטעראַטור לויט אייניקע, געצייילטע און פֿאַרמשפּטן די גאַנצע ליטעראַטור פֿאַר די זינד פֿון עטלעכע.

אדרבה, אָפּגעזען פֿון אַ ריי שריפטשטעלער, וואָס האָבן אָפּ געקערט פֿון דעם ברייטן לעבנס־זעג און זיך פֿאַרוקט אין אייגענע ענגע ווינקלעך, איז דער סימן מובהק פֿון דעם ייִדישן שאַפֿן, פֿון איר כאַראַקטער און תּוֹך, וואָס זי איז אַן אמתע מאַס־קולטור, זי איז דער אויסדרוק און דער פּוּע־יוצא פֿון דעם דראַנג און ווילן פֿון די ייִדישע מאַסן זיך אויסצולעבן וואָס־פּולער און וואָס־גאַנצער ביי די סאַמע שווערסטע באַדינגונגען, וואָס דאָס לעבן אַרום שטעלט זיי די לעצטע דורות צו. דאָס לעבן פֿון די ייִדישע מאַסן, דער גאַנג און דער אימפּעט זייערער, די סטיכיע, וואָס טראַגט זיי פֿון איין לאַנד אין דעם צווייטן, פֿון איין לעבנס־שטייגער אין דעם אַנדערן,

די אלע איבערוואַנדערונגען און איבערוואַנדלונגען, וואָס ברעכן און
ענדערן דעם כאַראַקטער און דעם קאָלאָריט פון דעם יידישן לעבן
— דאָס אלץ רופט זיך אָפּ און פאַרמירט כסדר נייע שאַפער און
נייע ווערק.

די לעצטע צענדליקער יאָרן האָבן מיר אַרורכגעמאַכט אַ ווייטן
און זייער אינטערעסאַנטן וועג אין אונדזער לעבן. מיר האָבן גע-
מאַכט אַ שפּרונג פון מיטלזאַטער אין אַ מאָדערנעם לעבנס־שטיי-
גער, מיר זענען אַוועק פון די קליינע שטעטלעך מיט זייערע קליינע
שטעטלדיקע אַטריבוטן און זענען געקומען אין דער גרויסער שטאָט,
— מיר זענען אַוועק פון טונעלאַדעווקע, קאַבצאַנסק, קאַסרילעווקע
און האָבן אָנגעשלאָגן אין ניו יאָרק, פאַריז, בוענאָס־איירעס, יאַהאַ-
ניסבורג, וואַרשע, מאַסקווע, קיעוו. מיר זענען כּמשך פון אַ פאַר
צענדליקער יאָר געווען ערות פון צעפאַל פון אַ שטיק יידיש לעבן
אין געוועזענעם רוסלאַנד, — מיר זענען געשטאַנען פנים על פנים
מיט אַ וועלט־קריג, אָקופאַציע, פאַר חורבות און חורבנות, פאַר אַ
כסדרדיקער געפאַר פון אונטערגאַנג און אומקום, — און פון דער
צווייטער זייט — אַן אויפקום פון נייעם לעבן, אויפבלי פון נייע
יידישע ישובים און קיבוצים. אַזויפיל ליכט און שאַטן, אויפברוי
און פאַרצווייפּלונג, רעזיגנאַציע און גרויסער, ניט־געדאַכטער פאַר-
מעסט. שייטערהויפן און נייער אויפשיין פון גרויסע אומדערוואַר-
טעטע טרוימען און מעגלעכקייטן! אַזעלכע וואונדערבאַרע פּראָצעסן
אין יידישן לעבן, וואָס האָבן אין זיך אַזוי פיל פּראָבלעמען און
קאָנפּליקטן און קאָזיוועס, — בויענדיקע און צעשטערנדיקע, נעגאַ-
טיווע און פּאָזיטיווע אויף שריט און טריט. דערצו ווערן מיר כסדר
אַריינגעשליידערט אין נסיונות, אין ראַנגלענישן, וואָס שטאַמען,
וואָס קומען אַרויס ניט פון אונדזער אייגענעם, אינעווייניקסטן יידישן
לעבן, נאָר אָפטמאַל שטעלט מען אונדז פאַר נייע נסיונות, נייע
ראַנגלענישן פון דער זייט, פון דער אַרומיקער וועלט, וואָס צאַפּלט
צווישן פינצטער און ליכט, צווישן גרויזאַמע הענקער און אָנזאַגער
פון אַ ליכטיקן מאַרגן.

און דאָס אלץ האָבן מיר אין דער יידישער ליטעראַטור, וואָס

אין געשאפן געוואָרן די לעצטע דורות. אויב ניט אַלעמאָל אין פֿר
לע, פֿאַרגאַנצטער פֿאַרם, — איז אָפֿטמאָל אין אַנדרײַט, אין באַ
ריר, אין אַנוואַרף פֿון אַט די אַלע פֿראַבלעמען און ווײַען און
פֿרידן.

מיר דאַרפֿן געדענקען, אַז אין די פֿאַרשידענע ווערק, וואָס
זענען געשאפֿן געוואָרן אין דער ייִדישער ליטעראַטור, האָבן מיר
דעם אָפֿרוף, דעם אָפֿהיילך פֿון דער גרויזאַמער, אָבער רייכער און
אינטערעסאַנטער ייִדישער ווירקעכקייט, און קענען מיר נישט די
ייִדישע ליטעראַטור, וואָס ווערט געשאפֿן ביי היינט צו טאָג אין
די פֿאַרשידענע לענדער, קענען מיר דאָן נישט דאָס עצם ייִדישע
לעבן, ווייסן מיר ניט וועגן די אַלע שוועריקייטן, וועגן די אַלע פֿראַ
צעסן, וואָס די ייִדישע מאַסן מאַכן דורך אין נאָר דער וועלט אין
אַט דער אויסטערלישער צײַט.

די ייִדישע ליטעראַטור אין איר גרויסן און ברייטן וועג, אַנ
געהויבן פֿון מענדעלע מוכר ספרים, שמוס עליכס, פֿרץ און די אַלע
אַנדערע ייִדישע שרייבער פֿון עסטערן און יונגערן דור, — האָלטן
אין איין אויפֿזאַמלען אין זייערע ווערק אַדרי ליכט און שאַטן, אַדרי
פֿאַסירונגען און ענדערונגען, וואָס קומען פֿאַר אין דער ייִדישער
וועלט, ביים ייִדישן מענטש, ביים ייִדישן כלל די לעצטע דורות.
און מיר דאַרפֿן דערביי געדענקען, אַז דער שרייבער גופּא, וואָס
קומט און וואַקסט אין דעם ייִדישן לעבן, — ער אַזײַן איז דאָך
אויך אַ פֿראַדוקט פֿון דער צײַט, אַ פֿראַדוקט פֿון די נייע ענדערונג
גען, פֿון די נייע פֿאַרהעלטענישן, וואָס דאָס לעבן, דער אַרומ, די אַלע
געשעענישן שאַפֿן. מיר דאַרפֿן פֿאַרשטיין, אַז ניט דער שרייבער
טראַכט אויס וועלטן, נישט געשטויגענע, נישט געפֿלויגענע, נאָר
די צײַט, די תקופּה געשטאַטיקן אויס סײַ דעם שרייבער און סײַ
זײַנע ווערק. מיר דאַרפֿן געדענקען, אַז נאָך איידער דער שרייבער
קומט שרייבן אַ ווערק — האָט שוין דאָס פֿאַלק, האָבן שוין די
מאַסן אויסגעטראַגן אין זיך אין לויף פֿון צײַטן און דורות שטריכן,
איינגשאַפֿטן, פֿרטים, וואָס דער שרייבער פֿאַרווענדט שפעטער אין
זײַן ווערק. און ניט נאָר, וואָס די מאַסן האָבן אַפֿריער אַנגעווענדט

מי ש'אפונג'ענערניע, איידער דער קינסטלער נעמט עס אין זיין „ווארשטאט" — אויך שפעטער, ווען דאס ווערק ווערט פארענדיקט דורך דעם שרייבער, — ערשט דאן הויבט עס אן צו לעבן: א פוז און א גאנץ און אינטערעסאנט און שאפעריש לעבן, ווייז עס קומט אין ענגער און פעסטער און נאטירלעכער בארירונג מיטן לייענער, מיט געניסער.

אזוי ארום איז דער לייענער, — צי ער וויל, צי ער וויל ניט, צי ער ווייסט דערפון צי ניט — א שותף, מיט-שותף צו דעם שאפן פון קינסטלער, דער לייענער טראָגט צו זיין ליים און ציגל צום ווערק, ווען עס איז שוין אפילו פארענדיקט דורך דעם שאפער.

עס איז פאראן נאך א וויכטיקער מאמענט אין די קעגנזייטיקע באציאונגען צווישן דעם שרייבער און דעם לייענער — דאס איז דער צוטרוי, דאס גלויבן, וואָס דער קינסטלער דארף וועקן און דער וועקן ביים לייענער. דער לייענער פירט זייער שטארק אויף וויפיל דער שרייבער איז אויפריכטיק און אמתדיק אין זיין שרייבן. מיר שטעלן זיך גאר ניט פאָר, ווי עמפינדלעך אין דער הינזיכט דער לייענער איז, און ווי שטארק און פעסט ער קען און ער ווערט צו געבונדן צו א שרייבער, וואָס לידט מיט, וואָס טראָגט זיין שרייבן בער-שקחות מיט ערקעקייט און אויפריכטיקייט. און מיר ווייסן גאר אליין ניט, ווי א ליידנדיקער און אויפריכטיקער שרייבער טרעפט גלייך אריין אין דעם פינטל און ער ווערט טיף-אייגן און ווערט איינגעבאקן אין די הערצער פון די אויפריכטיקע און ערנסטע לייענער.

מאקסי'ס גארקי האָט אין איינער א רעדע געזאָגט וועגן אַט דעם מין שרייבער: „אַט די שרייבער ווייסן פאַר וועמען זיי אַר-בעטן. דער לייענער קומט צו זיי און פאַדערט פון זיי, פון די „אינ-זשיניערן פון דער נשמה", זיי זאָלן אָרגאַניזירן מיט פשוטע ווער-טער און דורך גוטע אמתדיקע געשטאַלטן זיינע געפילן, זיינע שטרע-בונגען, געדאַנקען און די הערפאָאישקייט פון דער ארבעט".

דער לייענער איז זייער עמפינדלעך צום שרייבער. ער פאַר-לידט ניט, ווען ער דערשפירט גלאַט שיינע רייד, קנאַקעדיקע ווער-

טער, וואָס פּאַסן זיך ניט אריין אין טואונגען און טאַטן פון דעם שרייבער. דער קינסטלער דאַרף זיין, ווי עס שטייט געשריבן, ניט נאָר אַ נאַה דורש, אַ שוין־רעדנער, נאָר אויך אַ נאַה מקיים, אַ שוין־טוער. און דעריבער האָט אַ גרויסע באַדייטונג אין דעם איינשטעלן גוטע און אויפריכטיקע און פעסטע באַצויאונגען צווישן שרייבער און לייענער, ווען דער שרייבער ווייזט אויך מיט זיינע מעשים, אַז ער אַליין גייט־מיט מיט די פּראָגרעסיווע מאַסן אין זייער קאַמף און געראַנגה, אַז ער שטייט כּסדר אויף דער וואַך, אַז ער קען אויך זיין פּאַראַנטוואָרטלעך פאַר זיינע שיינע רייד. דאַן, ווען דער עולם האָט פּאַרבינדונג מיטן שרייבער אין דעם שווערן קאַמף — דאַן ווערט ער אים נעענטער און ליבער און אייגענער. אין איינעם פון אירע גידער אין „רושיקע גאַס“ שרייבט קאַרע מאַלאַדאָוסקי וועגן זיך, וועגן דער דיכטערין און וועגן דעם לייענער:

און איך — מען טייט אויף מיר מיט די פינגער:
 אָט זי, די זינגערין,
 אַ רוח אין איר מאַמען,
 זי שלעפט זיך דאָ אַרום,
 און פּלעכט, פון אונדזער אומגליק גראַמען.
 וואָרט זי נעכטן גיין מיט אונדז אין גאַס אַרויס.”

יא, דער מאַסן־מענטש, דער אַרבעטער, האָט דאָס רעכט צו קומען צום שרייבער מיט פּאָדערונגען, מיט מאַנונג, מיט וואַרונג, פונקט ווי דער שרייבער האָט טענות צום לייענער און מאַנט ביי אים אויפּמערקזאַמקייט, אינטערעס, ליבע און פּיעטעט. דער ערנסטער לייענער קען ניט און וויל ניט שפּיגן מיט דער דיטעראַטור, מיט דער קונסט אַ לייכטן פּלירט, וואָס איז צו גאַרנישט פאַרפּליכטעט. און אויך דער שרייבער, דער ערנסטער און ציל־באַ־וואוסטער שרייבער קען ניט פאַרגיידן, ווען דיטעראַטור, ווען זיין ווערק איז עפעס אַ זייפּיקע, ניט איבעריק־נויטיקע זאַך אין דעם לעבן פון דעם לייענער.

„איך שרייב ניט, איך טו א טואונג“, האָט אמאָל ליוויק גע-
זאָגט, און אויך קאָדיע מאָלאָדאָוסקאָ האָט אין אַ ליר געשריבן :
„איך שרייב ניט קיין ליר, איך פּרואוּ געפינען אַ וואָרט פאַר מיין
בלוט, וואָס וויינט אין מיין גנה.“
און אָט וואָס עס שרייבט מ. א. סול אין זיין נייעם בוך לידער
„דעם טאָג אַנטקעגן“ :

„איך ווייס, וואָס הייסט צו זיין אַצינד אַ דיכטער,
איך ווייס, וואָס הייסט איצט אָנשרייבן אַ ליר,
ווען ס'שרייבט מיין קלאַם אין בלוט-דער וועלטס געשיכטע
מיט יעדן שאַס ביים טויער פון מאַדריד.
וואוּויד איז דעם, וואָס זינגט אין היינטיקן יאָרהונדערט —
אין פּרייען פּערו, צי אין געטאַקטן גראַם ;
און גייט ניט אום מיט זיך אַזיין באַזונדער,
נאָר ווי אַ בוים איז ער פאַרוואַרצלט מיט זיין שטאַם...“

דאַרף מען עס פאַרזען און פאַרדייקענען ?

עס איז דאָ אַ טיפּער תּהום אין דער יידישער וועלט, אויך
צווישן די פּראַגרעסיוו-דעמאָקראַטישע יידישע קרייזן, אַ תּהום, אַ
פאַרפּרעמדקייט צווישן שרייבער און לייענער. אַ טייל שולד טראָגט
דער שרייבער אַזיין, אַ טייל שולד — אפּשר די גרעסטע — טראָגט
דער לייענער.

אָבער איין זאַך איז קלאָר :

די יידישע ליטעראַטור איז פיל וויכטיקער און רייכער און
אינטערעסאַנטער ווי ווייט עס איז פאַראַן צו איר אַן אינטערעס, ווי
ווייט מען שענקט איר אויפּמערקזאַמקייט.

עס מוז קומען וואָס גיכער אַן ענדערונג אין דער באַציאונג
צו דער יידישער ליטעראַטור ביי אונדז אַלעמען. די יידישע ליטע-
ראַטור פאַרמאָגט זייער פיל ווערק סיי פון די פּרועדריקע שרייבער,
סיי פון די ניי-אויפגעקומענע, וואָס וואָלטן געקענט באַרייכערן דעם
געדאַנק, פאַרבּרייטערן דעם האַריוואָנט פון דעם יידישן לייענער.
אָבער עס הערשט אַ ל י כ ט ז י נ י ק ע באַציאונג צו דער

יידישע ליטעראטור, א באציאונג, וואָס גרענעצט זיך מיט ביטול, מיט הפקר. און דאָס מוז באַקעמפט ווערן און וואָס־גיכער. סיי אין דער יידישער שול, סיי אין די פּאַדקס־אוניווערסיטעטן, סיי ביי יעדן איינעם, וואָס האָט אַ שייכות צו דעם שאַפּנדיקן יידישן לעבן, — אומעטום דארף מען אויפוועקן דעם אינטערעס צו דער יידישער ליטעראטור, וואָס ווערט געשאַפּן אין גאָר דער יידישער וועלט. מען דארף וויסן, אַז פאַר די לעצטע יאָרן קומט פאַר אַ זיין ער אינטערעסאַנטע קולטור־שאַפּעדישע אַרבעט פון די יידישע מאַסן, וואָס געפינט איר אָפּשפּיגלונג און געשטאַלטונג אין דער יידישער ליטעראטור. און קען מען ניט די יידישע ליטעראטור, ווייסט מען נישט דאָס יידישע לעבן מיט אַלע זיינע אויפנאַנגען און אָפּגאַנגען. די מאָדערנע יידישע ליטעראטור איז אַרויס פון איר געטאָ, פון דעם קליינשטעטל, וואו זי איז בעיקר געוואָסן, זי ווערט געשאַפּן אין פאַרשיידענע לענדער, ביי פאַרשיידענע סירטואַציעס און נאַציאָנאַלע און סאָציאַלע געראַנגלענישן — זי האָט אין זיך פאַרשיידענע קאָלירן און אייגנשאַפטן, זי איז אַנגעזאַפט מיט פאַרשיידענע מאַטיוון, טענער און טעמאַטיק. איז קאַרג אַזוי פון דער זייט כאַפּן אויף איר אַ בליק, געבן אַ שמעק, אַ לעק. מען מוז די יידישע ליטעראטור לערנען, ניט ליינען, נאָר לערנען — און דאָן וועט זי אונדז באַרייכערן, און מיט אונדזער באַרייכערונג וועט אויך די יידישע ליטעראטור נאָך מער באַרייכערט ווערן.

מער אינטערעס, מער אויפּמערקזאַמקייט, מער פּיעטעט צו דער ערנסטער און שאַפּנדיקער יידישער ליטעראטור, דארף זיין אונדזער אָזונג.

און אין די אַלע צווייגן, קלובן און לייען־קרייזן פון „איקוף“ מוז מען אויפנעמען דאָס שטודירן פון דער יידישער ליטעראטור מיטן גאַנצן ערנסט.

דאָס איז און דארף זיין איינע פון די וויכטיקסטע אויפגאַבן פון די „איקוף“־טוער.

דער וועג צום „איקה“

דער „איקה“ (אלוועלטלעכער יידישער קולטור-פארבאנד) איז געשאפן געווארן סעפטעמבער 1937 אויפן אלוועלטלעכן קולטור-קאנגרעס, וואס איז אפגעהאלטן געווארן אין פאריז ביים ביוויזין פון דעצעמבער פון 23 לענדער.

דער רוף צום קולטור-קאנגרעס איז געקומען פונם יידישן קולטור-פראנט אין פאריז סעפטעמבער 1936, אבער די אידעייע צו רופן אן אלוועלטלעכן יידישן קולטור-קאנגרעס איז שוין אלט.

שוין א מעשה פון יארן ווי עס איז רייה דער געדאנק צוגויפן צורופן די טוער און שאפער פון דער יידישער קולטור, כדי דורך דעם שארפער ברענגען צום אויסדרוק דעם דראנג פון די יידישע מאסן צו פארשטארקן און פאראייניקן די צעשפרייטערטע פראגרע-סיוועדמאקראטישע כחות אין דער יידישער וועלט.

נאך אין 1908, מיט 30 יאר צוריק, איז אין טשערנאָוויץ אָפֿ-געהאלטן געוואָרן די באַרימט־געוואָרענע אַלוועלטלעכע ייִדישע שפּראַך־קאָנפּערענץ. די איניציאַטאָרן פֿון אַט־דער קאָנפּערענץ זענען שוין דאָן געווען באַגייסטערט פֿון דער אַידעייע צו פֿאראייניקן די ייִדישע שאַפֿונגס־ענערגיע אין גאָר דער וועלט.

ד. ה. זשימלאָוסקי—איינער פֿון די איניציאַטאָרן און פֿירער פֿון דער טשערנאָוויצער שפּראַך־קאָנפּערענץ — זאָגט טאַקע אין זיין רעפּערט „טשערנאָוויץ און פֿאריז — שפּראַך־קאָנפּערענץ און קולטור־קאָנגרעס“: „די צונויפֿרופּער פֿון אַט־דער טשערנאָווי-צער קאָנפּערענץ האָבן געהאַט אין זינען ניט נאָר די ייִדישע שפּראַך,

נאך אויך די קולטור אין איר... עם האָבן געזאָלט אויף דער קאָנ-
פערענץ אויסגעארבעט ווערן פּאַרטייִשע און געזע-
שאַפטלעכע באַדינגונגען פאַר דעם
אויפבויע פון דער קולטור אין דער יידישער
שפראך־ספערע און עם האָט געזאָלט באשאַפן ווערן אַל-
וועלטלעכע אָרגאַניזאַציע, וואָס זאָל דורכ-
פירן אָטדעם אויפבויע.

צוליב פאַרשיידענע טעמים איז נישט געלונגען אויפצושטעלן
אַ געזונטע קערפערשאַפט, וואָס זאָל פירן ווייטער די אַרבעט, --
סײַ די אָרגאַניזאַציאָנעלע און סײַ די אידיאישע, און וואָס זאָל
רעאָזירן די אַלע שיינע וואונטשן פון דער טשערנאָוויצער קאָנ-
פערעניץ.

שפעטער טרעפן מיר אין דער יידישער געזעשאַפטלעכקייט
פאַרשיידענע פּראָיעקטן און פּרוואון צו פאַראייניקן די פאַרשיידע-
נע יידישע קולטור־כחות אין דער וועלט.

אויף פאַרשיידענע קאָנפערענצן, צוזאַמענפאַרן אין אייראָפּע
און אין אַמעריקע ווערט כּסדר אַרויסגערוקט דער גאַזונג, אַז מען
מוז קאָאָרדינירן די קולטור־אַרבעט, וואָס ווערט געטאָן אין פאַר-
שיידענע לענדער באַזונדער, אָפּגעריסן און אָפּגעטיילט, — אין איין
כטימולירנדיקן כּח און אָרגאַניזאַציע.

אַזוי איז געשטאַנען אויף דעם שול־צוזאַמענפאַרן אין פּוילן,
וואַרשע, 1921, די פּראָגע צו רופן אַ קולטור־קאָנגרעס. אויף אָט
דעם צוזאַמענפאַרן איז געלייגט געוואָרן דער יסוד פאַר דער צענ-
טראַלער יידישער שול־אָרגאַניזאַציע אין פּוילן און עם איז איר
אויך איבערגעגעבן געוואָרן די איניציאַטיוו צו רופן אַ קולטור־צו-
זאַמענפאַרן.

אויך קולטור־צענטראַלעס אין אַנדערע לענדער האָבן זיך פאַר-
נומען כּסדר מיט דער פּראָגע צו רופן די קולטור־טוער פון די אַלע
שאַפּערישע יידישע קיבוצים פאַר אַ געמיינזאַמער און סיסטעמאַ-
טיוורטער קולטור־אַרבעט.

מיט 15 יאָר צוריק איז דער לעטלאַנדישער „אַרבעטער הַיִם“

ארויס צו דער יידישער קולטור־וועלט מיט א זייער קאָנקרעטן פּאַרשקאַג צו רופן אַ קולטור־צוזאַמענפאַר פון גאָר דער יידישער וועלט. אַט־דער רוף האָט אין זיין צייט אַרויסגערוּפן ביים יידישן עולם גרויס אויפזען און איז ערנסט באַהאַנדלט געוואָרן דורך פאַר־שיידענע צענטראַלע קולטור־אינסטיטוציעס.

און וואָס איז די גרינדונג פון דעם יידישן וויסנשאַפטלעכן אינסטיטוט („ייוואָ“), וואָס איז פאַרגעקומען מיט 13 יאָר צוריק, — אויב נישט דער אָנהויב פון צענטראַליזירן די יידישע קולטור־אַרבעט אויף אייניקע געביטן פון יידישן וויסן. אין יסוד פון דעם „ייוואָ“־פּראָגראַם ליגן די געוונטע קערנער פון אַ פאַראייניקונג פון די יידישע קולטור־וויסנשאַפטלעכע שעפער און געניסער איבער דער גאַנצער יידישער וועלט.

און עס איז קיין צופאַך נישט, וואָס אויף דעם אַלגעמיינלעכן „ייוואָ“־צוזאַמענפאַר אין ווילנע, זומער 1935, איז אַריינגעטראָגן געוואָרן אַ מעמאָראַנדום פון עטלעכע און דרייסיק באַקאַנטע טוער, שרױבער, שױשפּילער, פּערער, וואו מ'האַט אָנגעוויזן אויף דער נױט צו שאַפן אַ געמױנזאַמען פּראָגראַם צו באַשיצן די באַדראַטע ייִדיִשע קולטור־פּאַזיציעס. אַט־דער מעמאָראַנדום האָט אַרויסגערוּפן פיר אויפמערקזאַמקייט אין דער פּראָגרעסיווער יידישער וועלט און גלייך אין אַ ריי ערטער געבראַכט צו קאָנקרעטע פּאַנן: עס זענען אָרגאַניזירט געוואָרן גרופּעס און קרייזן, וואָס האָבן מיט וואָרט און טאַט, פּראָפּאַגירט די אידיע פון אַ פאַראייניקונג פון די אַלע פּראָגרעסיווע קולטור־כחות אויף דער יידישער גאַס. עס זענען אין אַ ריי פּערנער אָפּגעהאַלטן געוואָרן באַראַטונגען, עס זענען אויפגע־קומען אָרגאַניזירטע גרופּעס, וואָס האָבן אָנגעהויבן רעאַליזירן אין פּענן די אידיע פון אַ פאַראייניקטן יידישן קולטור־פּראָגראַם.

באַזונדער איז רייה געוואָרן דער געדאַנק צו קאָאָרדינירן די אַלע פּראָגרעסיווע קולטור־כחות אויף דער יידישער גאַס, כדי געמױנזאַם קענען אָפּשלאָגן די אַלע אָנגריפן סױ פון דרויסן און סױ פון אײַ־נעווייניק — נאָך דעם אינטערנאַציאָנאַלן שרױבער־קאָנגרעס, וואָס איז אָפּגעהאַלטן געוואָרן אין פאַריז, זומער 1935. עס איז פאַר

אלעמען קלאָר געוואָרן, אַז דער אַזוועלטלעכער פּאַשיום טרעט
הוצפּהדיק פּאַראַוים און וויל אומברענגען אַלע די דערקבערונגען
פון דער פּראָגרעסיווער מענטשהייט, און בעיקר צילט ער אין די
יידישע קולטור-פּאַזיציעס.

די איניציאַטאָרן פונם קולטור-קאָנגרעס האָבן טאַקע אין זיי-
ער רוף אונטערגעשטראַכן: „דער יידישער קולטור-פּראָגראַם, וואָס
גרופירט די פּראָגרעסיווע אינטעלעקטועלע אין פּראַנקרייך —
שריפטשטעלער, קינסטלער, וויסנשאַפטלער, לערער, אַדוואָקאַטן,
דאָקטוירים א. א. וו. אָן שוים אונטער שייך פון
פּאַליטישער רייכטונג און וועלט-אַני-
שוויאונג, וויל פאַרוואַנדלען דעם פאַריזער אַזוועלטלעכען
קולטור-קאָנגרעס אין אַ מעכטיקער מאַניפּעסטאַציע פאַר דער פאַר-
טיידיקונג פון דער רייכער קולטור פון די יידישע פּאַלקס-
מאַסן אין גאַרער וועלט, אין אַן אויסגאַנג-
פונקט פון אַ דערמוטיקטער, באַגייסטערטער און פּרוכטבאַרער טע-
טיקייט פאַר דער באַרייכערונג און פאַרפּעסטיקונג פון די געשאַ-
פענע קולטור-ווערטן“.

דער קולטור-קאָנגרעס איז געווען אַ פּראָדוקט פון דעם ווילן
און דראַנג פון די יידישע מאַסן, וואָס שטרעבן זינט צענדליקער
יאָרן צו פאַראייניקן זיך, צו פאַרשטאַרקן די צעשפּאַליטערטע קול-
טור-כחות.

און דאָס איז געווען דער סוד און דער באַשייד, פאַרוואָס דער
קולטור-קאָנגרעס איז מיטאַמאָל אויפגעוואַקסן אין אַזאַ הויך און
צו אַזאַ פאַרנעם —

ווייל יאַרצענדליקער האָט זיך געקליבן די ענערגיע, יאַרצענד-
ליקער איז געוואַקסן דער דראַנג.

און דער „איקוף“ — דאָס קינד פון דעם אַזוועלטלעכען קול-
טור-קאָנגרעס — האָט אויף זיך גענומען די גרויסע און דאַנקבאַרע
אויפגאַבע צו רעאַליזירן אַטדי אַלע וויכטיקע באַשלוסן און וואונטשן,
וואָס דער אַזוועלטלעכער יידישער קולטור-קאָנגרעס האָט אָנגענומען.

פרייו 5 סענט

— ווערט א מיטגליד פון „איקוף” —

דער „איקוף” איז אן אומפארטייאישע קולטור־ארגאניזאציע. און צו וואָס פאַר אַ ריכטונג איר וואָלט נישט געהערן, דאַרפט איר זיך אַנשליסן אַן „איקוף”.

מיטגליד־אַפּפּאַל פאַר יחידים פון 1 דאָלער ביז 10 דאָלער אַ יאָר.

מיטגליד־אַפּפּאַל פאַר אָרגאַניזאַציעס צו 5 סענט פאַר יעדן מיטגליד אַ יאָר.

לייענט און פאַרשפּרייט דעם חודש־זשורנאַל פון „איקוף” — „ידישע קולטור”.

אַ יאָר — 2 דאָלער. איין נומער — 20 סענט.

לייענט די בראַשור פון מ. אַלגין — דאָס יידישע פּאָלק און די יידישע קולטור (דער אַלף־בית פון „איקוף”).

פרייו 5 סענט.

אַדרעס:

YIDDISH KULTUR FARBAND
1123 Broadway New York City

